

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף נו

(בעמ' הקודם)

אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני: לא קונים בהמה ממעות מעשר שני מחוץ לירושלים, לפי שנאמר "וְנִתְּתָה בְכֶסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ", דהיינו שרק את המעות של המעשר שני אפשר לעלות לירושלים ושם לקנות בו אוכל אבל אינו יכול להעלות בהמה או דברים אחרים. טעם נוסף - שמא הבהמה תהיה שווה פחות מחמת טורח הדרך.

ואם לקח בשוגג: שלא ידע שהם מעות של מעשר שני וקנה בהם בהמה מחוץ לירושלים, כופים את המוכר להחזיר לקונה את הדמים לפי שזהו מקח טעות, משום שאם היה יודע לא היה קונה את הבהמה, לפי שיש לו טורח להעלותה לירושלים אבל את המעות קל לו להעלות לירושלים.

במזיד: ואם קנה את הבהמה ממעות מעשר שני במזיד, יעלה אותה לירושלים ויאכל אותה שם.

אמר רבי יהודה, במה דברים אמורים שבמזיד יעלה אותה לירושלים ויאכל אותה שם? תשובה: כשהוא קנה את הבהמה לשם קרבן שלמים (= כדרך כל הבהמות שנקנות בכסף מעשר שני שהם נקנות לשם שלמים), אבל אם הוא התכוון להוציא את המעות לחולין, דהיינו שקנה את הבהמה על מנת לאוכלה מחוץ לירושלים, בין אם עשה כן בשגגה דהיינו שלא ידע שהם מעות של מעשר שני ובין אם ידע שהם מעות מעשר שני כופים את המוכר להחזיר לקונה את הדמים. [בשוגג - לפי שזהו מקח טעות, ובמזיד - לפי שקונסים את המוכר].

ע"כ הברייתא. הגמ' מקשה על כך ממשנתנו:

והאנן תנן: והרי במשנה אמר רבי יהודה שאם קידש את האשה במעות מעשר שני במזיד חלו הקידושין, וא"כ כמו כן גם לגבי קונה בהמה במזיד על מנת להוציא את המעות לחולין עליו לסבור שהמכירה חלה, ומדוע הוא אמר שיחזרו דמים למקומם?

רבי אלעזר מתרץ: לגבי קידושין האשה לא התכוונה להוציא את המעות לחולין, לפי שהיא יודעת שהמעות לא מתחללים על ידה ולכן היא עולה ואוכלתם בירושלים, אבל המוכר שמכר לו את הבהמה יודע שע"י המכירה המעות יוצאות לחולין והבהמה נהיית קדושה בקדשות מעשר שני, והוא עובר על לאו של 'לפני עור לא תתן מכשול' (= שהוא מכשיל את הקונה), לפי שהוא יודע שהקונה מתכוון לאכול את הבהמה כאן מחוץ לירושלים.

רבי ירמיה מקשה על התירוץ: למדנו במשנה במס' מעשר שני שלא קונים בהמה טמאה עבדים וקרקעות במעות מעשר שני, לפי שאינם ראויים לאכילה. ואם עבר וקנה, יקח מעות חולין אחרות ויאמר 'כל מקום שמעות מעשר שני נמצאות ביד המוכר הרי הם יהיו מחללים על המעות האלו', ויעלה את המעות האלו ויאכלם בירושלים. ע"כ המשנה שם. נמצא שגם במקום שהמוכר יודע שהוא קיבל מעות מעשר שני (עבור הבהמה טמאה עבדים וקרקעות) והוא יודע שעליו להעלותם לירושלים, בכל זאת על הקונה לחללם על מעות אחרות כיון שיש לחשוש שמא המוכר לא יעלה אותם לירושלים, וא"כ קשה מדוע לגבי קידושין לא חוששים שהאשה לא תעלה אותם לירושלים.

תירוץ: משנתנו עוסקת באשה 'חבירה' (= 'חבר' הוא תלמיד חכם) היודעת שאין המעות מעשר שני מתחללות ע"י קידושה ולכן עולה לירושלים ואוכלתם שם, אבל סתם מוכר לא יודע שאין מעשר מתחלל על בהמה טמאה ולא יעלה את המעות לירושלים.

הגמ' חוזרת לדון בדברי המשנה במס' מעשר שני הנ"ל:

אמר מר: למדנו במשנה הנ"ל שאם קנה בהמה טמאה ממעות מעשר שני 'יאכל כנגדן'. ויש להקשות מדוע לא יחזרו דמים למקומם 'כי התם' כלומר כמו שאמרנו לגבי לוקח בהמה טהורה במזיד.

שמואל מתרץ: המשנה הנ"ל עוסקת במקרה שהמוכר ברח עם המעות שבידו, ונמצא שהקונה לא יכול לדרוש ממנו שיחזיר לו אותם ולכן על הקונה לחלל את המעות שביד המוכר על מעות חולין אחרות ולהעלותם לירושלים.

קושיא: וטעמא שברח: נמצא שרק בגלל שהמוכר ברח לכן קונסים את הקונה שיחללם על מעות אחרות, אבל אם המוכר לא ברח לא קונסים את הקונה, ויש

להקשות מדוע לא נקנס את הקונה בכל מקרה? (= שהרי הקונה הוא זה שהוציא את המעות באיסור).

תירוץ: לאו עכברא גנב אלא חורא גנב: לא העכבר גונב את האוכל, אלא החור, שאם לא היה חור ששם העכבר מחביא את האוכל שגנב הוא לא היה גונב. כמו כן לעניינינו – אם הקונה לא היה מוצא מי שימכור לו את הבהמה ממעות מעשר שני הוא לא היה יכול לקנותה, נמצא שהמוכר אשם ולכן קונסים אותו ולא את הקונה.

קושיא: ואי לא עכברא, חורא מאי קעביד מנא ליה: והרי אפשר לומר להיפך – לולא העכבר מנין היה לחור את הגניבה? כמו כן לעניינינו – אם הקונה לא היה קונה את הבהמה לא היה למוכר מעות מעשר שני, נמצא שהקונה אשם.

תירוץ: מסתברא: יותר מסתבר לקנס את המוכר שהמעות נמצאים בידו, ולכן אנו קונסים אותו שיחזירם לקונה, אמנם אם הוא ברח קונסים את הקונה.

משנה: המקדש בערלה וכו': כל הדברים המוזכרים במשנה הם איסורי הנאה, ולכן אינה מקודשת. אבל אם מכרם וקידשה בכסף שקיבל עבורם מקודשת, לפי שאין הכסף נתפס באיסור.

גמרא: בערלה מנלן? מנין שערלה אסורה בהנאה? שנאמר "וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵל וְעֵרְלֶתֶם עֵרְלָתוֹ אֶת פְּרִיו שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכֵל". מכאן לומדים שערלה אסורה באכילה ובהנאה, כגון לצבוע ע"י קליפות אגוזים או להדליק את הנר בשמן זית.

בכלאי הכרם מנלן? שנאמר "לֹא תִזְרַע כְּרֶמְךָ כְּלָאִים פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתִבְּוֹאֵת הַכֶּרֶם", לדעת חזקיה – דורשים 'פֶּן תִּקְדַּשׁ אש', דהיינו אל תזרע כלאים שמא הם יאסרו בהנאה ויהיה עליך לשורפם באש. לדעת רב אשי – דורשים 'פֶּן יִהְיֶה קֹדֶשׁ', דהיינו שמא הם יאסרו כקודש האסור בהנאה.

קושיא על רב אשי: אם כלאי הכרם אסורים כקודש הרי שאם הוא מכר אותם הם יוצאים לחולין והאיסור נתפס בכסף, וא"כ מדוע המשנה אמרה שאם מכרם וקידש בדמיהם מקודשת לפי שאין הכסף נתפס באיסור? אלא מבורר כדעת חזקיה.

שור הנסקל מנין: (= שור שהרג אדם וחייב סקילה) בשרו אסור באכילה, שנאמר "סָקוּל וְסָקַל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ", הגמרא מבארת מה המקור שהוא אסור גם בהנאה?

לאחר שנגמר דינו: שנגמר דינו של השור ונפסק שהוא חייב סקילה.

קושיא: ממאי דהאי 'לא יאכל את בשרו' וכו': מניין ש"ולא יאכל את בשרו" בא ללמד שאסור לאכול את שור הנסקל שנשחט לאחר שנגמר דינו, אולי באמת שור שנשחט לאחר גמר דינו מותר באכילה, ו"ולא יאכל את בשרו" בא ללמד שהשור לאחר סקילה אסור בהנאה, וזאת אליבא דרבי אבהו הסובר שבכל מקום שנאמר איסור 'אכילה' הכוונה גם לאיסור הנאה, אלא אם כן פירט לך הפסוק היתר אכילה, וכמו באיסור נבילה:

נאמר "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי" מדוע הוצרכה התורה לכתוב במפורש שמותר להנות מהנבילה על ידי מכירה לגוי, והרי כל האיסור שנאמר בפסוק הוא באכילה בלבד? אלא מכאן שכשנאמר בתורה איסור 'אכילה' הכוונה גם לאיסור הנאה, ולכן התורה הוצרכה לפרש שבמקרה של נבילה האיסור הוא רק באכילה ולא בהנאה.

תירוץ: הני מילי: דוקא כאשר איסור האכילה נלמד מהלשון 'אכילה' שנאמר בפסוק, אז לומדים ממנו גם איסור הנאה וכמו שלמדנו מנבילה (והסברא בזה היא שהתורה כללה את כל ההנאות ביחד עם הנאה האכילה). אבל כאן הרי את האיסור האכילה כבר לומדים מ"סֵקוֹל יִסְקַל הַשּׁוֹר" (שהשור נעשה נבילה האסורה באכילה) כנ"ל, ולא יתכן לומר שלשון אכילה שנאמר בפסוק "ולא יאכל את בשרו" בא ללמד רק על ההנאה - כי אם כן היה צריך להיות כתוב רק איסור הנאה 'ולא יהנה'. (אלא) הוא בא ללמד גם על הנאה וגם על אכילה אם נשחט לאחר שנגמר דינו).

אי נמי: וגם אם כן היה כתוב לשון 'אכילה', אבל היה מספיק לכתוב רק 'ולא יאכל', מדוע הוסיפה התורה 'את בשרו'? אלא ללמד שגם אם שחטו אותו לאחר שנגמר דינו שהוא אסור באכילה. (הלשון 'את בשרו' בא לומר ש'עשו ממנו בשר' דהיינו שחטו אותו לאכילה).

מתקיף לה מר זוטרא: אולי כל מה שהתורה אסרה באכילה זה דוקא כ'ששחט' את השור שנגמר דינו באבן, שאז הדבר דומה לסקילה. אבל אם הוא שחט אותו בסכין התורה לא אסרה את הבשר באכילה?

תירוץ: מידי סכין וכו': האם כתוב בתורה במצות שחיטה שדוקא סכין כשר לשחיטה? ומכיון שגם שחיטה באבן נקראית 'שחיטה', והתורה אסרה את הבשר באכילה בשחיטה באבן, ממילא הוא הדין בסכין.

ועוד תניא וכו': ולא רק שמדאורייתא אבן כשרה לשחיטה, גם מפורש כך בבביתא.

קושיא: **והשתא דנפקא לן וכו':** לאחר שלמדנו כרבי אבהו שאיסור אכילה כולל גם איסור הנאה, נמצא ש"לא יאכל את בשרו" כולל גם איסור הנאה (וגם איסור אכילה מיוחד לאם נשחט לאחר שנגמר דינו כנ"ל). ואם כן קשה מה לומדים מ"ובעל השור נקי"?

תירוץ: **להנאת עורו:** לולא שהיה כתוב "ובעל השור נקי" היינו חושבים שעורו מותר ורק בשרו אסור, משום שכתוב "לא יאכל את בשרו".

קושיא: **ולהנך תנאי:** ולאותם תנאים (במס' בבא קמא) הדורשים את הפסוק "ובעל השור נקי" לדרשות אחרות: או לשור תם שהרג אדם שבעל השור לא משלם חצי כופר (בשונה מנזיקין ששור תם משלם חצי נזק). או ששור שנגח אשה הרה והפילה את וולדותיה בעל השור לא משלם דמי וולדות (בשונה מאדם שנגח אשה שמשלם) - מהיכן הם לומדים שהעור אסור בהנאה?

תירוץ: מ"לא יאכל את בשרו" - שאף הדבר הטפל לבשרו כמו העור, אסור בהנאה.

ואידך: והתנא הנ"ל שלומד שהעור אסור בהנאה מ"ובעל השור נקי" סוכר שלא דורשים דרשות מהמילה 'את', וכפי שלמדנו בבביתא שנחלקו רבי שמעון העמסוני ורבי עקיבא האם דורשים את המקומות שכתוב בהם 'את'.

היה דורש כל 'אתין' שבתורה: שהם באים לרבות דבר נוסף. אבל כשהוא הגיע למצות יראת ה' הוא פרש ולא דרש ב'את' שבה כלום, כי הוא פחד לרבות דבר נוסף ולהשוות אותו ליראת ה'.